

„Minden itt kezdődik és minden itt végződik”

– Nemes Fekete Edit munkásságáról röviden

Nemes Fekete Edit keramikumművész a vajdasági iparművészek II. világháború után formálódott nemzedékének tagjaként az itteni keramikumművészet korai és virágkorának fontos résztvevője és építője volt, valamint a 20. század 90-es éveinek és a 21. század elejének hiteles, kiemelkedő jelentőségű művészi egyénisége. A személyes élményekből kiindulva korának szülőföldjéhez kötődő aktuális életérzéseit és gondolatait fogalmazta meg kerámiában, valamint az itteni és az egyetemes magyar vallási, folklór és művelődéstörténeti témakörökhöz kapcsolódó alkotásokkal gazdagította az agyagművészetet. Külön figyelmet érdemel szerepe a művésztelepek munkájában, valamint sajátos, kerámiában kivitelezett irodalmi illusztrációi. Az utóbbi években – egészségi állapotának függvényében – papíralapú kollázstechnikával készült ciklusokat hoz létre.

Nemes Fekete Edit Szabadkán született 1944. március 26-án, de Kishegyesen nőtt fel, itt fejezte be az általános iskolát, és ide tért vissza újvidéki tanulmányai után. 1965-ben végzett az újvidéki Iparművészeti Középiskola kerámia szakán, majd 1969-ben az újvidéki Tanárképző Főiskola képzőművészeti szakán. 1969-től a Vajdasági Iparművészek és Formatervezők Egyesületének a tagja. 1962-től 1990-ig a kishegyesi Dévics Imre Kerámiai Művésztelep állandó résztvevője, 1971 és 1981 között vezetője is. 1983-tól a kishegyesi Csépe Imre-emlékplakett alkotója. 1975-től Szabadkán él, és 1981-ig a Dekor vállalat tervezője.

Nemes Fekete Editnek a kishegyesi sár – a föld –, az ekével kiszántott hant jelenti az életet adó otthont, a hazát, az emlékezetet. Alkotói ars poeticájának alappillére az agyaghoz, illetve a földhöz kötődő viszonya. A keze nyomát viselő kerámiáinak többségén a termőföld és életet adó nő tartalmi kapcsolata van jelen, gyakran ősi tartalmakat, legendákat, keresztény üzene-

teket közvetítve egy-egy aktuális eseménysorozat, életérzés vagy jelentős évforduló kapcsán. Pályafutásának több mint negyven évén át így vonult végig a tájunkhoz kötődő témák serege. Kezdetben, 1962 és 1974 között, az újvidéki főiskolán szorgalmazott népi díszítőmotívumok jelentek meg tányérjain és szobrain. A hatvanas évekre jellemző csillogó, színes, majolikamázás figurákat alkotott: mákmadarat, gyöngytyúkot és halas kislányt, napraforgót. Ehhez csatlakozott 1973-tól a makói művésztelepen a hagyma motívuma. A család (és a zene) élménye 1976-tól alakult kompozíciókká, melyeken belül először tevődött a nőre a hangsúly. A dekoratív színkezelést ekkor váltotta fel a monokróm, a részletgazdagságot pedig az egyszerűsítés. Három év kényszerszünet után tört elő 1982-ben a *Sógornőm emlékére* című ciklus, amelyben megjelent a távozó motívuma, s vele együtt a falra akasztható, domborműves formai megoldás, valamint a természetes színek megkapó áradata. A patinázott terrakotta újfent a női figurára fókuszált, melyet egy hajlított agyaglap formált. A nő eszmei megjelenítése több variáción át a földdel, illetve az agyaggal állt szinkronban. A két fogalom szorosán fedte egymást a szerző világegyetemről alkotott gondolatrendszerében. Számára a nő olyan, mint a föld – az egész középpontja, amelyet megtart, befogad és kibocsát. E fogalompárt később, 1983-tól a föld irányából közelítette meg: a föld mint rög, a föld és az asszony mint rög. Az élet a rög hasadékaiban veszik el, vagy éppen bukkan elő. Egyik alkotásának címében ez így szól: „Minden itt kezdődik és minden itt végződik”. Formáját tekintve a Nemes Fekete Edit által megmintázott rög a szántás közben az ekével kifordított hant alakját követte. Ilyen rögön nyugszik az 1983-tól 1998-ig alkotott Csépe-plakett, amelyet a művésznő mindig más-más Csépe-szöveg illusztrációjával látott el. A maga nemében egye-

dülálló alkotássorozat az illusztrációs műfajban is újításnak számított, ezt a későbbiekben más profán és szakrális művek illusztrálása követte – így jelentek meg például Szenteleky Kornél szövegeinek részletei tányérokra és a „rögök”-ön.

Érett alkotói korszakában születtek az 1990-es évek drámai eseményeit tükröző kerámiai. Kinyújtott, megdöntött menetelőkké merevedett háromszögekkel jelenítette meg a „Menni, megállni, maradni, visszamenni?” kérdéseket, a föld megtartó, de elindító erejét is. Az apró fejekkel végződő, csúcsos háromszögek és ellentétpárjaik, az egyenesen álló „maradókat” jelképező kinyúlt figurák a középpontban a harmadik alakzatot, a spirált fogták közre, a fejlődés jelképét. A tiszta absztrakciót elérő kompozíciót 1992-ben Szabadkán és Németországban állították ki. 1994-ben a roskadozó ember és ház témakörét, a düledező ház motívumát, illetve a ház és az embert mint szerves egészet fogalmazta meg: „A ház a maradás, de az ember is ház.” A kereszténység 2000 éves jubileumát megelőzve jelent meg az évtizedeken át elnyomott szakrális motívumok feldolgozása. A szerző alkotásainak egyik alapmotívuma lett a Korpusz – sokszor a rögre vetítve, annak csúcsát képezve. A magyar honfoglalásnak és a kereszténység felvételének az ezer éve kapcsán a magyar ősi monda- és hitvilág is témává vált, s főleg a Makói Művésztelepen végzett munkáit jellemzi. Egyre nagyobb és összetettebb jelenetek születtek kőcseréptechnikában az előző ciklus absztrahálásától és az intuitíve hatástól visszakanyarodva a figuratív és narratív ábrázolásmódhoz. A rög- és a „dőlt háromszög”-figurák ötvöződtek úgy, hogy áttört kerámiaszobrokat alkottak. A festék és oxidok mérsékelt adagolásával jelennek meg az antológiai értékű *A kereszténység 2000 éve* c. ciklus különálló részei: *A hét vezér* (1996-ban), *Makói Madonna* (1998-ban), *Angyali*

üdvözet, Krisztus a siratókkal, Tűzimádók Boldogasszonya (1999-ben), *Boldogasszony, Életfa, Tűzhalom, Az Éden kapujában, Szent Margit, Az áldozat* (Szent Gellért), *A béke angyala, Fiát sirató* (2000-ben). Ezeket az alkotásokat a Vajdaságban (Szabadkán, Topolyán, Zentán), Magyarországon és 2000-ben Hannoverben, az Expón – világiállításán – láthatta a közönség, ezenkívül vajdasági magyar kiadványok gyakori illusztrációi is. Időközben további vallásos alkotások születtek: 1996-ban a *Keresztút* (az egyházaskéri templomban látható), valamint 1999-ben a *Majdányi Madonna* (a majdányi templomban lett elhelyezve).

Nemes Fekete Edit ez idáig több mint 350 közös és 93 önálló tárlaton mutatta be munkáit. Több hazai és magyarországi művésztelep résztvevője: Marosmenti Művésztelep (1973–1975), Hódmezővásárhelyi Nemzetközi Kerámia Szimpózium (2001, 2007, 2008, 2010, 2012), Grožnjan (1976–1978; 1987–1990), magyarkanizsai Majolika (1984), Ilok (1986, 1990), Makó (1990-től), a szabadkai Bucka-Gányó (1993-tól), Zenta (1994, 1995, 1996), hajdúsági művésztelep (1996). Alkotásai megtalálhatók számos hazai és külföldi múzeum gyűjteményében – pl. az újvidéki Modern Művészetek Múzeumában, a hódmezővásárhelyi Nemzetközi Kerámia Szimpózium gyűjteményében, az iloki múzeumban, a belgrádi Iparművészeti Múzeumban, a makói Városi Gyűjteményben, a zentai és a Szabadkai Városi Múzeumban, a szabadkai Kortárs Képtárban, a Szabadkai Városi Könyvtárban. Munkásságáért több rangos elismerésben részesült: Forum-díj (Újvidék, 2001), Dr. Bodrogvári Ferenc-díj (Szabadka, 2001), Nagyapáti Kukac Péter-díj (Topolya, 2004), a Csongrád Megyei Önkormányzat Díja (Szeged, 2005), Életfa díj (Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség díja, 2012), Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetés (Budapest, 2014).